

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2024. № 4.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.4.6>

УДК 35: 364.46

*К. В. Васьківська,
д. е. н., професор, професор кафедри публічного адміністрування та
управління бізнесом,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
Інститут математики, інформатики і ландшафтного дизайну,
Католицький університет Любельський Івана Павла II, Люблін, Польща
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1615-3488>*

*Ю. О. Галімух,
головний експерт, Антимонопольний комітет України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3901-7606>*

*О. Є. Смагін,
старший інженер-розробник програмного забезпечення,
IntellectEU, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-2089-2776>*

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ І ГРОМАДСЬКОСТІ ЯК ОСНОВА ПОЛІТИЧНОЇ І ГОСПОДАРСЬКОЇ СТАБІЛЬНОСТІ РЕГІОНУ

*K. Vaskivska,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Public Administration and Business Management,
Ivan Franko National University of Lviv,
Institute of Mathematics, Informatics and Landscape Design,
Ivan Paul II Catholic University of Lublin, Lublin, Poland
Yu. Galimuk,
Chief expert, Antimonopoly Committee of Ukraine
O. Smagin,
Senior Software Engineer at IntellectEU, Ukraine*

ORGANIZATION OF INTERACTION BETWEEN GOVERNMENT BODIES AND SOCIETY AS THE BASIS OF POLITICAL AND ECONOMIC STABILITY OF THE REGION

Метою статті є аналіз форм взаємодії громадськості та органів влади та сучасних інноваційних методів взаємодії між ними. Для досягнення поставленої мети в науковій статті досліджено основні принципи та сучасні форми взаємодії органів влади та громадськості. Звернуто увагу, що громадськість виконує важливу функцію в системі контролю за владою, стежить за дотриманням демократичних принципів, прав людини, прозорості та відповідальності владних структур, бере участь у процесах прийняття публічних рішень. Відмічено, що принципи взаємодії громадськості і органів влади (діалогу і партнерства, відкритості та прозорості, громадської участі, взаємного поваги і толерантності, ефективності та результативності, взаємодії з міжнародними та вітчизняними організаціями) визначають способи взаємодії між різними суб'єктами суспільного життя з метою досягнення спільних цілей функціонування громадянського суспільства. Підкреслено, що держава відіграє важливу роль у розвитку громадянського суспільства, а саме, повинна створювати умови для розвитку громадських ініціатив та громадських організацій, забезпечувати їхню свободу дії та самоврядування, а також сприяти розвитку громадської участі в процесі прийняття рішень, адже взаємовідносини органів влади та громадськості є ключовим елементом політичної та господарської стабільності будь-якого регіону.

На основі результатів дослідження виокремлено основні напрями удосконалення та поліпшення взаємодії між органами влади та громадськістю (розвиток електронного урядування, забезпечення для громадськості доступності інформації органів влади, співпраця органів місцевого самоврядування з громадськістю, а саме, громадськими організаціями, бізнесом, з урахуванням пореб і ініціатив населення, залучення громадськості до процесів прийняття рішень: залучення громадськості до процесів прийняття рішень із врахуванням потреб та інтересів громадян, що відповідають ринку і часу та розвиток громадських ініціатив).

The purpose of the article is to analyze the forms of interaction between the public and authorities and modern innovative methods of interaction between them. In order to achieve the set goal, the main principles and modern forms of interaction between government bodies and the public are studied in the scientific article. It was noted that the public performs an important function in the system of control over

power, monitors compliance with democratic principles, human rights, transparency and responsibility of power structures, participates in public decision-making processes. It was noted that the principles of interaction between the public and authorities (dialogue and partnership, openness and transparency, public participation, mutual respect and tolerance, efficiency and effectiveness, interaction with international and domestic organizations) determine the methods of interaction between various subjects of public life with the aim of achieving common goals of functioning of civil society. It is emphasized that the state plays an important role in the development of civil society, namely, it must create conditions for the development of public initiatives and public organizations, ensure their freedom of action and self-governance, as well as promote the development of public participation in the decision-making process, because the relationship between authorities and the public is a key element of political and economic stability of any region.

Based on the results of the study, the main areas of improvement and improvement of interaction between authorities and the public are identified (development of e-government, provision of public access to information of authorities, cooperation of local self-government bodies with the public, namely, public organizations, business, taking into account the needs and initiatives of the population, involving the public in decision-making processes: involving the public in decision-making processes taking into account the needs and interests of citizens that correspond to the market and time and the development of public initiatives).

Ключові слова: органи влади, громадськість, громадські організації, взаємодія між органами влади та громадськістю, відкритість, прозорість.

Keywords: authorities, public, public organizations, interaction between authorities and the public, openness, transparency.

Постановка проблеми. У сучасному світі взаємодія органів влади та громадськості є однією з ключових складових успішного розвитку суспільства. Цей процес є важливим елементом в забезпеченні демократії та стабільності країни. Разом з тим, взаємодія між громадськістю та органами влади не завжди є рівною, тому ця проблема є актуальною для багатьох країн. Взаємодія між органами влади та громадськістю є важливим елементом

розвитку демократичного суспільства. Вона відіграє важливу роль у формуванні громадської свідомості, забезпеченні рівних прав та можливостей для всіх громадян, підвищенні ефективності роботи органів влади та зміцненні довіри громадськості до них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження важливості взаємодії громадськості та органів влади як основи політичної та господарської стабільності регіону відображені в наукових працях вчених-економістів Дорош І., Корнійчук О., Кравець С., Москаленко В., Пономарьова О., Семенова І., Шаповал Л. та інших, але незважаючи на численні дослідження в даній сфері, саме проблема взаємодії громадськості та органів влади потребує уваги з врахуванням змін у суспільстві та часу.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є дослідження сучасних форм взаємодії громадськості та органів влади, а також аналіз сучасних інноваційних методів взаємодії між ними.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функціонування органів влади змінюються в залежності від змін у суспільстві. Різні держави можуть мати свою власну систему розподілу влади та органів, які виконують свої функції на різних рівнях управління.

Сутність поняття "громадськість" полягає у сукупності людей, які об'єднуються за спільними інтересами та цінностями, та мають бажання впливати на розвиток суспільства. Громадськість може включати представників різних соціальних, етнічних та культурних груп, а також громадські організації, різні форми громадських об'єднань. Громадськість виявляє активність і участь у повсякденному житті через різноманітні форми діяльності, такі як громадські акції, петиції, лобіювання і організація громадських обговорень. Вона може займатися для своїх членів захистом їх прав, першочергових інтересів, просування певних цінностей, сприянням соціальній справедливості, екологічній стійкості, громадському здоров'ю, освіті, культурному розвитку та іншим сферам громадського благополуччя. Громадськість виконує важливу функцію в системі контролю за владою,

стежить за дотриманням демократичних принципів, прав людини, прозорості та відповідальності владних структур. Вона може впливати на формування законодавства, прийняття управлінських рішень та політик, а також брати участь у виборах та процесі прийняття публічних рішень.

Громадські організації, неприбуткові організації та інші форми громадського об'єднання виконують важливу роль у представництві і захисті інтересів різних груп громадськості. Вони можуть надавати послуги, координувати спільні проекти та ініціативи, сприяти взаємодії з владними структурами та іншими акторами суспільства.

Громадськість має великий потенціал для побудови демократичного суспільства, розвитку громадянського суспільства та досягнення позитивних змін у суспільстві. Вона сприяє активному громадянському участию, стимулює дебати та дискусії, сприяє вирішенню соціальних проблем та сприяє створенню майбутнього, яке відповідає потребам і бажанням різних груп населення.

Значення взаємодії між органами влади та громадськістю полягає в забезпеченні ефективної демократії та розвитку громадянського суспільства. Взаємодія має на меті забезпечення рівноваги між потребами та інтересами громадян і влади, що допомагає зміцнити довіру до державних інституцій та забезпечити стабільність в суспільстві [5, с. 45].

Взаємодія громадськості та владних структур є процесом взаємодії, що відбувається між органами влади та громадськістю. Цей процес передбачає обмін інформацією, ідеями, пропозиціями та рішеннями між цими двома сторонами. Органи влади виступають у ролі регулятора, який встановлює закони та правила для громадськості, тоді як громадськість забезпечує зворотний зв'язок та вносить свої пропозиції та вимоги до влади. Взаємодія органів влади і громадськості відіграє важливу роль у процесі прийняття управлінських рішень та формуванні політик, оскільки вона сприяє широкій участі громадян у суспільному житті, обміну ідеями та пропозиціями. Ця взаємодія допомагає забезпечити публічну обліковість та відкритість у процесі

прийняття управлінських рішень. Серед завдань органів влади є врахування ініціатив громадськості, проведення консультацій та різного характеру громадських слухань, а також забезпечувати доступ до інформації, що стосується прийняття управлінських рішень. Це сприяє підвищенню відповідальності органів влади перед населенням та зміцненню їх демократичних цінностей.

Взаємодія також дозволяє громадськості вносити свої пропозиції, ініціювати зміни та впливати на розвиток суспільства. Громадські організації та активісти виступають в якості посередників між громадськістю і владою, висуваючи соціальні ініціативи, захищаючи права та інтереси громадян. Це сприяє більшій участі громадян у процесі прийняття рішень, зміцнює громадянську свідомість та активність.

Взаємодія між органами влади та громадськістю також сприяє розвитку громадянського суспільства. Вона сприяє створенню механізмів громадського контролю за владою, формуванню громадських рухів та ініціатив, розширює можливості для спільної роботи над соціальними проблемами. Така взаємодія сприяє побудові сильного та відповідального суспільства, де громадяни мають змогу активно брати участь у прийнятті рішень та впливати на своє оточення.

Взаємодія громадськості та влади є ключовим елементом будь-якої демократичної системи, оскільки вона дозволяє громадськості впливати на процеси прийняття рішень та забезпечує взаємодію між народними представниками та громадянами. При цьому, взаємодія громадськості та влади має бути побудована на принципах взаємовідносин, співпраці та взаєморозуміння. Отже, взаємодія між органами влади та громадськістю є важливим фактором для забезпечення ефективної демократії, розвитку громадянського суспільства та побудови стабільного та просунутого суспільства.

Принципи взаємодії громадськості і органів влади визначають способи взаємодії між різними суб'єктами суспільного життя з метою досягнення спільних цілей функціонування громадянського суспільства. Основними

принципами такої взаємодії громадськості і органів влади є: діалогу і партнерства, відкритості та прозорості, громадської участі, взаємного поваги і толерантності, ефективності та результативності, взаємодії з міжнародними та вітчизняними організаціями. А механізми взаємодії між органами влади та громадськістю можуть бути різними залежно від регіону. Однак, деякі з найбільш поширених механізмів взаємодії включають наступні: ибоври, громадські слухання, петиції, лобювання, референдуми, навчання та інформування громадськості щодо питань діяльності органів влади. Ці механізми спрямовані на підвищення довіри населення до органів влади та забезпечення більш якісної взаємодії між ними.

На розвиток громадянського суспільства має вплив держава, яка створює соціально-економічні умови для розвитку громадських ініціатив та громадських організацій, забезпечувати їхню свободу дій та самоврядування. Держава також забезпечувати належний рівень захисту прав і свобод громадян, включаючи право на протест та демонстрації. Крім того, держава повинна забезпечувати розвиток громадських ініціатив та громадських організацій шляхом фінансової підтримки та створення умов для розвитку волонтерства. Також важливим завданням держави є створення сприятливих умов для розвитку громадських медіа та забезпечення свободи інформації.

Отже, держава відіграє важливу роль у розвитку громадянського суспільства. Вона повинна створювати умови для розвитку громадських ініціатив та громадських організацій, забезпечувати їхню свободу дій та самоврядування, а також сприяти розвитку громадської участі в процесі прийняття рішень

Взаємовідносини органів влади та громадськості є ключовим елементом політичної та господарської стабільності будь-якого регіону. Якщо ці взаємовідносини будуть засновані на принципах довіри, співпраці та взаєморозуміння, то це сприятиме ефективній роботі органів влади та забезпечить успішне розвиток громадянського суспільства.

Однак, недостатнє врахування потреб громадян та ігнорування їхніх прав може призвести до недовіри, конфліктів та нестабільності. Тому, важливо, щоб органи влади були відкриті для спілкування з громадськістю, слухали її думку та брали до уваги її потреби. З іншого боку, громадяни повинні дотримуватися законів та взаємовідносин на основі толерантності та поваги до прав інших.

Отже, позитивні взаємовідносини між органами влади та громадськістю сприяють стабільності та ефективному розвитку регіону, тоді як недовіра та конфлікти можуть призвести до нестабільності та негативного впливу на економічний та соціальний розвиток. Тому важливо підтримувати позитивні взаємовідносини між громадськістю та органами влади шляхом співпраці та взаєморозуміння. Таким чином, взаємодія між органами влади та громадськістю повинна ґрунтуватися на принципах партнерства та взаємодопомоги, з метою досягнення спільної мети – підвищення якості життя громадян та забезпечення сталого розвитку регіону.

Сучасні методи взаємодії громадськості і органів влади орієнтовані на підвищення відкритості, прозорості та взаємодії між громадськістю та владою. Це зокрема, стейкхолдерський діалог, який доцільно розглядати як процес, в якому різні зацікавлені сторони співпрацюють з метою досягнення спільної мети. Стейкхолдерський діалог використовується для залучення різних груп громадськості до процесу прийняття рішень та для забезпечення їх участі в цьому процесі. Також електронна демократія, тобто використання ІТ-технологій для підвищення участі громадськості в прийнятті рішень. На увагу заслуговує спільна робота, як підхід, що включає співпрацю різних груп громадськості та органів влади з метою досягнення спільної мети. Спільна робота передбачає залучення громадян до процесу прийняття рішень та взаємодії з ними на всіх етапах розробки та реалізації проектів. Не можна залишити поза увагою громадський моніторинг, як процес, в якому громадяни мають можливість контролювати дії органів влади та вимагати відповідальності за їх роботу. Громадський моніторинг сприяє підвищенню

ефективності роботи органів влади та забезпечує більш прозору та відкриту діяльність.

Перелічені методи забезпечують більш ефективну взаємодію між громадськістю та органами влади, підвищити рівень відкритості та прозорості в діяльності влади, а також забезпечити більш активну участь громадян у прийнятті рішень, що стосуються їхнього життя та добробуту.

Взаємодія органів влади і громадськості є актуальною проблемою, яка потребує певних зусиль для її вирішення. Уряди України докладають певних зусиль для впровадження різних методологій взаємодії, таких як відкритий уряд, громадський моніторинг, громадський бюджет та інші. Однією з найбільш активних груп, яка займається проблемами взаємодії органів влади і громадськості, є "Реформатори Змін" - платформа, яка діє з 2014 року. Її головною метою є сприяння реформам в Україні та взаємодія між громадськістю і владою. Ця група активістів намагається залучити якнайбільше громадян до участі у процесі прийняття рішень, організовує громадські консультації та збирає підписи для підтримки важливих ініціатив. Головною метою платформи є створення сприятливого середовища для розвитку та реалізації реформ, а також підтримка реформаторів у владних структурах.

Проект "Розумне місто" має на меті покращення інфраструктури та забезпечення зручності для громадян в містах [4, с. 42]. В рамках проекту "Партнерство для сталого відновлення України" взято участь у стажуванні щодо огляду кращих практик у сферах: відновлюваних джерел енергії та енергетичної незалежності; сталого відновлення будівель та інфраструктури; адаптації до зміни клімату; очищення питної води та стічних вод; утилізації відходів.

Для підсилення участі громадян у прийнятті рішень та підтримці з боку держави доцільно створити умови для більшої прозорості діяльності владних органів, розробити ефективніші методи взаємодії, боротися з корупцією та

владними протистояннями, забезпечити більшу участь громадян у прийнятті управлінських рішень.

Серед основних напрямів удосконалення та поліпшення взаємодії між органами влади та громадськістю слід виділити наступні:

- розвиток електронного урядування;
- забезпечення для громадськості доступності інформації органів влади;
- співпраця органів місцевого самоврядування з громадськістю, а саме, громадськими організаціями, бізнесом, з урахуванням пореб і ініціатив населення;
- залучення громадськості до процесів прийняття рішень: залучення громадськості до процесів прийняття рішень із врахуванням потреб та інтересів громадян, що відповідають ринку і часу;
- розвиток громадських ініціатив.

Вважаємо, що саме реалізація цих напрямів сприятиме зміцненню взаємодію між органами влади та громадськістю. Зокрема, для визначення основних напрямів розвитку електронного урядування в Україні було прийнято нову Концепцію розвитку електронного уряду, що передбачає використання сучасних інформаційних комунікаційних технологій, а також сприяння державному управлінню та децентралізації. Концепцію було створено для підтримки координації та співробітництва між національними та місцевими органами влади, для досягнення необхідного рівня електронного урядування, а також для сприяння державному управлінню та децентралізації з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Однією з форм забезпечення взаємодії між органами державної влади та громадськістю є створення спеціальних механізмів та інструментів, які дозволяють громадськості активно брати участь у прийнятті рішень, що стосуються їхнього життя та діяльності. До таких механізмів можна віднести, наприклад, петиції, обговорення публічних проектів, проведення громадських слухань та засідань консультативних органів [6]. При цьому, важливо не лише забезпечувати можливість для громадськості висловлювати свої думки та

пропозиції, але й забезпечувати їхню участь у практичній реалізації проектів та програм, що спрямовані на розвиток територій та покращення умов життя громад. Також, важливо забезпечувати розвиток громадського сектору, який відіграє важливу роль у формуванні громадської думки та участі громадськості в прийнятті рішень. Для цього слід забезпечувати підтримку та розвиток громадських організацій та інших незалежних громадських структур.

На увагу заслуговує розвиток інформаційних технологій та електронних засобів комунікації між громадськістю та органами влади, таких як відкриті платформи та портали, де громадськість може долучитись до процесів прийняття рішень та відправляти свої пропозиції та ініціативи [2, с. 34-39]. Ефективність існуючих форм взаємодії органів державної влади з громадськістю в Україні може бути поліпшена шляхом зміни ставлення державних органів до громадських ініціатив, підвищення довіри громадськості до органів влади та розвитку громадського сектору. Вагомим є забезпечення прозорості діяльності органів влади та доступу до інформації для громадськості. Це може бути досягнуто шляхом публікації інформації про роботу державних органів на відкритих платформах та порталах, а також шляхом проведення регулярних звітів про результати роботи [3, с. 208-214]. Крім того, держава може забезпечити підтримку розвитку громадського сектору та стимулювати громадські ініціативи, наприклад, через надання грантів та інших форм підтримки. Також важливим є підвищення кваліфікації державних службовців з питань комунікації та взаємодії з громадськістю.

Залучення громадян до політичного життя перетворює їх у повноцінних і самостійних учасників, здатних формувати, просувати порядок денний і контролювати ступінь його виконання. Процес інституціоналізації громадянського суспільства в українському публічному просторі проходить у тісному взаємозв'язку з державними інститутами, які також структурно і функціонально змінюються, втрачаючи традиційні функції і піддаючись інноваціям. Проведені дослідження дають підстави стверджувати, що наприклад, у Львівській області понад 77% громадських організацій

допомагають ЗСУ, але прагнуть поступово повертатись до основних своїх напрямів діяльності. Громадська організація «Центр громадянських ініціатив» - напрям її діяльності - дослідження, проектування, поширення знань і практики самоврядування, розвиток інструментів взаємодії громадян та влади на місцевому рівні. Громадська організація «Львівський міський відокремлений підрозділ Всеукраїнської молодіжної громадської організації «Фундація Регіональних Ініціатив», напрям діяльності полягає в поширенні неформальної освіти та розвитку молоді. Громадська екологічна організація «Регіональне агентство стійкого розвитку», сфера діяльності - створення природо-заповідних об'єктів, проведення екологічної експертизи, ландшафтне планування, екологічна освіта.

Громадська організація «Львівський центр піклування про дітей», напрям діяльності - надання безкоштовної соціальної допомоги дітям з кризових сімей і тим, що опинилися в складних життєвих ситуаціях. Співпраця органів влади з громадськими організаціями сприяє зміцненню їх взаємовідносин.

Висновок. Процес взаємодії органів влади та громадськості в Україні є складними. Для досягнення більш ефективної взаємодії необхідно забезпечити прозорість та відкритість процесів прийняття рішень, підвищувати рівень довіри до органів влади та залучати громадські організації до співпраці. Також необхідно розвивати ефективні інструменти для збору думок та пропозицій громадян, зокрема використовуючи електронні технології. При цьому необхідно забезпечити конструктивний діалог між органами влади та громадськістю, що дозволить знайти компромісні рішення. У процесі взаємодії необхідно враховувати різноманітні інтереси громадян та забезпечувати їх захист, зокрема через розвиток правових механізмів захисту прав та свобод громадян. Також важливо забезпечити більш ефективну роботу органів влади, зокрема через розвиток системи публічного управління та використання сучасних інформаційних технологій.

Література

1. Васьківська К.В., Васьківський Ю.П., Галімух Ю.О. Розвиток електронного урядування в публічному управлінні. *Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток»*, № 8, 2023. Вид. ТОВ «ДКС-центр». URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/1969/1990>
DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.8.6> (дата звернення: 11.03.2024).
2. Дорош І. І., Шаповал Л. С. Лобіювання як форма взаємодії бізнесу та влади в Україні. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка". 2018. Т.25. С. 34-39.
3. Корнійчук, О. Ю. Цифрові інструменти взаємодії органів державної влади та громадян. *Публічне управління та адміністрування*. 2018. Т. 17, № 2. С. 208-214.
4. Кравець С. А., Москаленко В. М., Пономарьова О. В. та ін. Наглядові ради державних підприємств в Україні: аналіз сучасного стану та перспективи реформування. Київ: Інститут державного управління та територіальної самоврядування НАДУ, 2020. 216 с.
5. Семенова І. Проблеми і перспективи взаємодії органів влади та громадськості в Україні. Київ: Центр навчальної літератури, 2016. 208 с.
6. Цифрова трансформація України: портал державних послуг «Дія» URL: <https://www.diia.gov.ua/> (дата звернення: 17.02.2024).

References

1. Vaskivska, K.V., Vaskivskiy, Yu.P. and Galimuk, Yu.O. (2023), "Development electronic governance in public administration", Electronic journal "Public Administration: Improvement and Development", vol. 8, available at:

<https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/1969/1990> (Accessed 11.03.2024). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.8.6>

2. Dorosh, I. I. and Shapoval, L. S. (2018), “Lobbying as a form of interaction between business and government in Ukraine”, Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". "Economy" series, Vol. 25, pp. 34-39.

3. Korniychuk, O. Yu. (2018), “Digital tools of interaction between state authorities and citizens”, Public management and administration, Vol. 17, No. 2, pp. 208-214.

4. Kravets, S. A., Moskalenko, V. M., and Ponomaryova, O. V. (2020), Nahliadovi rady derzhavnykh pidpriemstv v Ukraini: analiz suchasnoho stanu ta perspektyvy reformuvannia [Supervisory boards of state-owned enterprises in Ukraine: analysis of the current state and prospects for reform], Institute of State Administration and Territorial Self-Government of the National Academy of Sciences, Kyiv, Ukraine.

5. Semenova, I. (2016), Problemy i perspektyvy vzaiemodii orhaniv vlady ta hromads'kosti v Ukraini [Problems and prospects of interaction between authorities and the public in Ukraine], Center for Educational Literature, Kyiv, Ukraine.

6. Digital transformation of Ukraine: public services portal "Dia" (2024), available at: <https://www.diia.gov.ua/> (Accessed 02.17.2024).

Стаття надійшла до редакції 31.03.2024 р.